

ABDULXOLIQ G'JDUVONIY MA'NAVIY MEROSINING KOMIL INSON TARBIYASIDAGI O'RNI

Boltayev Behruz Furqat o'g'li¹

TATU Samarqand filiali talabasi,

Abdurashidova Shaxinabonu Rustamjon qizi²

TATU Samarqand filiali talabasi,

Keldiyorova Sevinchbonu Rustam qizi³

TATU Samarqand filiali talabasi,

Toshmurodova Umida Qo'chqor qizi⁴

TATU Samarqand filiali talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7435547>

Annotasiya: Ushbu maqola buyuk mutafakkir Abdulxoliq G'ijduvoniyl shaxs ma'naviyatini shakllantirishdagi ahamiyati ularning inson kamolotidagi o'rni kabi masalalar haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: tasavvuf, tafakkur, ilm, vijdon, vatanparvarlik, ijtimoiy hayot, axloqiy tarbiya, bilim, ezgu ishlar

Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlisga shunday dedi. Murojaatnomada "Jamiyat islohotlar tashabbuskori, degan fikr odatiy holdir. Faoliyatimizga chuqurroq kirib borishimiz kerak" odamlarning faol va faol bo'lishi zarurligiga e'tibor beradi Ilm-fan, bilim, dunyoqarash keng bo'lgan joyda faollik ko'rinadi. Shu ma'noda u inson tafakkurining boy ma'naviy merosidir hisoblangan so'fiylik va uning ijtimoiy faollik motivatsiyasi bilan farq qiladi. Mazhablar ichida jahon ahamiyatiga ega xojalar Naxzbandiyadir dinga munosabat alohida o'rin tutadi. Prezidentimizning 2017 yil "Abduxoliq G'izduvoniyl tavalludining 915 yilligi" 11 iyul va Bahouddin Naqshband tavalludining 700 yilligini nishonlashga hozirlik ko'ryapmiz ko'rish hamda uni o'tkazish to'g'risidagi F-4988-sonli farmoyishlari shu soxadagi ishlarni sifat jihatidan yangi bosqichini boshlab berdi.

Xoja Abdulxoliq ibn Abduljamil G'ijduvoniyl tasavvufning yirik namoyandasi, mashhur avliyo, Xojagon nomi bilan shuhrat qozongan O'rta Osiyo tariqatining asoschisi va rahnamosi, 1103 yilda Buxoro yaqinidagi yirik savdo-sotiq karvon yo'llaridan bo'lmish G'ijduvon qishlog'ida ma'rifatli oilada tug'ilgan. O'z qishlog'ida dastlabki ma'lumotni olgach, 22 yoshida ilmini takomilga yetkazish maqsadida Buxoroga keladi. Bu yerda o'sha davrning yirik olimlari va tasavvuf namoyandalaridan yetarli ta'lim oladi. Ayniqsa, uning mashhur tasavvuf rahnamosi Abu Ya'qub Yusuf Hamadoniyl (vaf. 1140 y.) bilan uchrashuvi muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Yusuf Hamadoniyl uni so'fiylik tariqatiga jalb qildi. G'ijduvoniyl dunyoqarashining poklanishida malomatiya ta'limoti va qalandarlar harakati anchagina ta'sir ko'rsatdi. O'zining bir qancha hajm jihatdan katta

bo'lmagan risolalarida tasavvufiyzohidlik bilan shug'ullangan dindor, e'tiqodli musulmon nuqtai nazaridan kelib chiqib, shariat ahkomlari va payg'ambar alayhissalom sunnatlarini hamda tasavvufdagi yangiliklarni ildiz oldirib, mustahkamlashni targ'ib qildi. Xalq ommasi – oddiy raiyat bilan yaqinlashish va ularning diniy e'tiqodiga xizmat qilish xojagon tariqatining asosi edi. Tasavvufning boshqa tariqatlaridan farqli o'laroq G'ijduvoniylar so'fiylar uchun maxsus xonaqohlar qurish va ularda yashashni ma'qullamas edi. G'ijduvoniylar o'z ta'limotining sakkizta asosiy qonun – yo'l-yo'riqlarini ishlab chiqdi. Uni tushida ko'rib, tasavvufdan g'oyibona ruhiy ta'lim olgan va G'ijduvoniyni o'ziga ustoz deb bilgan Bahouddin Naqshband (1318–1389) bu sakkizta yo'l-yo'riqlarni to'laligicha qabul qildi va ularga o'zi yana uchta qo'shdi hamda jahon miqyosida shuhrat qozongan Naqshbandiylar tariqatiga asos soddi. Tasavvufda muhim ahamiyat kasb etgan va so'fiylar uchun maxsus ishlab chiqilgan bu 11 qonun-qoida, yo'l-yo'riqlar quyidagicha:

1. Hush dar dam. Bu tushuncha shundan iboratki, Xudo yodi uchun bajarilgan zikr asnosida ichdan chiqayotgan har bir nafas hushyorlik va ogohlik ila chiqmog'i lozim, toki bunda g'aflat yuz bermasin.
2. Nazar bar qadam. Solik (tariqat a'zosi) shahar, qishloq, sahro va boshqa har qanday joyda yurganda har bir qadamiga diqqat bilan razm solib, ogoh bo'lib yurmog'i kerak, toki uning nazari parokanda bo'lmasin, lozim bo'lmagan joyga bormagani ma'qul.
3. Safar dar vatan. Bu qoida shundan iboratki, solik bashariy tabiatda safar qilsin, ya'ni bashariy sifatlardan mulkiy sifatlarga va zamima (qo'shimcha) sifatlardan hamida (ma'qul) sifatlarga intiqol etsin, ya'ni o'tsin.
4. Xilvat dar anjuman. Bu qoidaning tafsiloti uchun Voiz Koshifiyning o'g'li Ali Safiyning "Rashahot ayn al-hayot" asarida Bahouddin Naqshbanddan quyidagi qimmatbaho jumlar keltiriladi: "Az hazrati Xoja Bahouddin pursidandki, binoi tariqati shumo bar chist? Farmudaand: Xilvat dar anjuman, bazoxir bo xalq va ba botin bo Haqqi subhona". (Xoja Bahouddindan so'rashibdiki, Sizning tariqatingizning binosi nimada? U kishi aytibdilar: anjumanda xilvatda bo'lish, zohiran xalq bilan birga va ichida subhona taoloning haqqida bo'lish).
5. Yodi kard. "Rashahot" asarida bayon etilganidek, bu qoidaning ma'nosi til bilan yo qalb bilan zikr qilishdir.
6. Bozgasht. Bu qoidaning ma'nosi shunday: zokir (zikr qiluvchi) har vaqt kalimai tayyiba (La ilaha illallohu Muhammadan rasululloh)ni aytib bo'lgach, uning orqasidan o'shal qalb, til bilan "Xudovando, mening maqsudim Sensan, Sening rizoyingni tilayman", deydi. To'g'rirog'i bu jumalarni dilidan o'tkazadi.
7. Nigohdosh. Bu qoida shundan iboratki, tayyibiya kalimasini zokir dilida

aytayotganda xotira boshqa tomonga chalg'ib ketishidan ehtiyot bo'lishi lozim, ya'ni zokir bir damda o'shal muborak kalimani bir necha bor takrorlab, xotirani jam qilib olmog'i darkor.

8. Yoddosht. Bu qoida Haq subhonani yodlashda solik hamisha ogoh bo'lib turishi, o'shal muborak a'molni doimo yodda tutishdan iboratdir.

9. Vuqufi zamoni (vaqtincha turish). Bunda so'fiy o'z vaqtini qanday o'tkazayotganini doimiy kuzatib turadi. Agar taqvo bilan o'tkazayotgan bo'lsa, Allohga shukr aytsin, agar taqvo bilan o'tkazmayotgan bo'lsa, Allohdan kechirim so'rasin.

10. Vuqufi adadi (hisoblash uchun to'xtash). Xayoliy fikran takrorlayotgan ikki holdagi zikrini qayta-qayta takrorlab turish uchun belgilangan adadga qat'iy rioya qilishi va bu ko'rsatmaga to'la muvofiq bo'lishi kerak.

11. Vuqufi qalbiy (qalbda to'xtash). Qalbda muhrlangan Alloh nomini doim xayolda tutish, qalbida Alloh nomidan boshqa hech narsa yo'qligiga yana bir marta ishonch hosil qilish.

Xoja Jahon Abduxoliq G'izduvoniyan "Ma'rifat kamoloti" deb so'raganida, u kishi shunday javob beradi: "Xudo siz bilan unga ko'rish qudratini berdi. U o'z tilini va shirin so'z kuchini berdi Ulardan to'g'ri foydalanish baxtga olib keladi gunohning noto'g'ri yo'lida ishlatish esa baxtsizlik keltiradi chiqaradi. Insonda yuqoridagi latoiflar to'g'ri va haqiqat yo'lida ishlaydi to'liq bilim mavjudligini ko'rsatadi. Ma'rifat chegarasi – ruhdir boshqaruv vositasi sifatida faqat halol narsalardan bahramand bo'lish odat tusiga kiradi qilmoq" , - u aytdi. Har doim o'ylang va hamma narsani o'ylash bilan qiling. Shuningdek, Xoja Abduxoliq G'izduvoniy birodarlikka qabul qilindi. Yaratilayotgan kishiga beshta talab, ikkinchisi esa ilmdir dunyoviy ishlardan ustun bo'lishi kerak. Bilimingizni boyitish uchun doim vaqt topishi kerak. Har kim o'zi qilayotgan ishning ilmini bilishi kerak. Ilm-fan inson taraqqiyotining asosiy omili ekanligini ta'kidlab. G'izduvoniy ilm va ilmning muhimligini ta'kidlagan. U G'izduvoniy ta'limotiga amal qilib, ta'limotini davom ettirdi. Mashhur so'fiy Orif ar Revgariy "Orifnoma" asarida "U orif emas. kimdir, ilm-fan va bilim boylarga, dunyoviy va boylarga "gidlar", bozor, lekin xor! , fanni qadrsizlantirish hujumchilardan norozi bo'ladi. Abduxoliq G'izduvoniy juda chuqur va bilimdon olim har tomonlama o'rganishga, amaliy bilim olishga chorlaydi. Har qanday harakat quyidagi ko'rsatmalarda chin yurakdan, samimiyat bilan to'lash kerak ta'kidlaydi. "Islom dini uch narsaga asoslanadi: birinchidan; Har safar senga ibodat qilaman aylarsiz-a! ilmidan xabardor bo'l, ikkinchisi; har bir ilmni o'rgangansiz qil! uchinchidan, nima qilsangiz ham, ixlos bilan qiling!" Shuningdek, Olam ustasi ilmni yuksak qadrllovchi ustozdir Yusuf Hamadoni haqida so'z borar ekan, u ham ilm-fan

targ'ibotchisidir borligini faxr bilan ta'kidlaydi. Xoja Jahon hamisha shogirdlari, suhbatdoshlari davrasida U sadaqa va xayrli ishlarga urg'u berdi. Hatto yomonlar ham sizga qarshi agar u biron bir zararli ish qilgan bo'lsa ham, unga rahm-shafqat qiling, chunki Uning yomonligi unga yetarli jazodir. Yomon ishlari tufayli unga egalik qiladi. Vijdon ichki tomondan azoblanadi, bunday holatda vijdon azobidan qutuling qila olmasligini aytdi. Bu borada Parvardigori olamning quyidagi oyatlariga e'tibor qaratish lozim loyiq. Abduxoliq G'ijduvoni ta'limotiga ko'ra, bu odamlarning oxiratdagi o'lik olamidir ularning hayotida faol ishtirok etish, ularni himoya qilish (itoat va ibodat bilan birga) Xudo ko'rsatgan yo'ldan borish va Unga yaqin bo'lishning asosiy usullaridan biri hisoblanadi Hurmatli gumanist Gizhduvani, xalq manfaatlari uchun xizmat qilish, uning hayotini osonlashtirish, imkon qadar keng qamrovli qilish yordam berishga, yordamga chaqiradi. Abduxoliq G'ijduvoni tasavvuf va tasavvuf dunyoqarashida sof Fikrlar muhim. Bu ta'limotda poklik katta sifatida qaraladi Amaliy hayotda, ishda va hayotda odamlarda poklik bilan munosabatda ko'rinadi Insonning toza tuyg'usi ma'naviyatni shakllantiradi. Chunki poklik, aql-zakovat va ishonchlilik, uyat va hayo, or-nomus, zukkolik va topqirlik, sadoqat, Bu halollik, hayo va mehribonlik, tejamkorlik, mehribonlik kabi yaxshi xususiyatlar mujassamlashgan. Sof aql - bu ruhiy shaxs ortadi. Axloqiy poklik inson hayotida birinchi o'rinda turadi. Chunki Axloqiy poklik va did bilan moddiyatparastlikka mutlaq qarshidir. Abduxoliq G'ijduvoni, Bahouddin Naqshband, Orif Revgariy, Ali Romitaniy, Boboyi Samosiy, Mahmud Fag'naviy, Sayyid Amir Kulol me'morchiligi Majmualarini o'z ichiga olgan "Yetti oqsoqol" ziyoratgohi davr talabidir rekonstruksiya va ularni bog'lovchi yangi turistik marshrut tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar berdi. "Kitobda o'qish boshqa, ziyorat qilish va yoddan o'rganish boshqa. Bu yer bilim markazi bo'lishi kerak, odamlar bilimni o'zlariga olishlari kerak." demoq Prezidentimiz ta'kidladi. Bu aholi punktlarini obodonlashtirish bilan birga "Yetti oqsoqol" haqida kitob yaratish, ularning ilmiy merosini targ'ib qilish zarurligi ta'kidlandi.

Abdulxoliq G'ijduvoni 1179 yilda ona shahri G'ijduvonda vafot etdi va shu yerga dafn etildi. Buyuk mutasavvif Xoja Abdulxoliq G'ijduvoni ulkan ilmiy-ma'naviy meros qoldirgan. G'ijduvoni bir qancha asarlar yozgan bo'lsa ham bizgacha uning "Risolai tariqat", "Risolai sohibiya", "Vasiyatnoma", "Az guftori Xoja Abdulxoliq G'ijduvoni" degan asarlari yetib kelgan. Bu qo'lyozmalar dunyoning bir qancha kutubxonalarida saqlanmoqda. 2003 yil 27 noyabrda Xoja Abdulxoliq G'ijduvoni tavalludining 900 yilligi keng nishonlandi. Ulug' zot qabri atrofi obodonlashtirildi, maqbara va yangi masjid bunyod etildi.

References:

1. Abduxoliq G'ijduvoni. iroda. - V.176a.
2. Abduxoliq G'ijduvoni. Maqsad mustahkam. -B.17.
3. Abduxoliq G'ijduvoni Maslak al-arifin. - V. 17b.
4. Boltayev M.N. Xoja Abduxoliq G'ijduvoni, insonparvar donishmand - Rifoot Shayx. Buxoro. 1994 yil.
5. Sulton I. Bahouddin Naqshband mangulik. - T. : O'z-o'zidan. R. FA. Muxlis. 1994 yil - B. 30-31.
6. Xoja Muhammad Orif ar Revgariy. Sertifikat. forsha - tojik tilidan sadriddin Salim Buxoriy tarjimasi, Isroil Subhoni. - T.: Navro'z. 1994. - B. 4.
- 7.Xoja Yusuf Hamadoni.Odob-odob.Toshkent.“Movarounnahr”,2018.
- 8.Akimushkin O.Al-G'ijduvoni.Islom.Entsiklopedik lug'at.- Moskva: Nauka, 1992 yil.
9. Berezikov E. Xonadonlarning egasi.Sharq yulduzi.1992. 10-son.
10. Bertels E.E.Tasavvuf va so'fiy adabiyoti.- Moskva: Nauka, 1965 y.
- 11.O'zbekiston Respublikasi Fan va texnologiyalarni rivojlantirishni muvofiqlashtirish qo'mitasi
- 12.© Toshkent islom universiteti © «YANGI NASHR», 2011